

dr hab. Elżbieta Rokosz, prof. UR
Zakład Literatur i Kultur Krajów Anglojęzycznych
Katedra Anglistyki
Instytut Neofilologii
Uniwersytet Rzeszowski

Rzeszów, 9.08.2023r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej pani mgr Doroty Stefanek-Langham
pod tytułem
„Women’s suffrage movement in New Zealand: social, cultural and gender
perspective (1840-1893)”**

Rozprawa doktorska pani mgr Doroty Stefanek-Langham poświęcona jest historycznemu, społecznemu i kulturowemu kontekstowi dziewiętnastowiecznego nowozelandzkiego ruchu na rzecz praw wyborczych kobiet i jego spektakularnego sukcesu polegającego na przyznaniu kobietom praw wyborczych już w 1893r.

Pracę otwiera zwięzły, wyczerpujący wstęp, w którym Autorka określa cel pracy, jej ramy teoretyczne, przedstawia główne pytania badawcze, osadza swoje badania w kontekście dotychczasowych badań w zakresie będącym w jej polu zainteresowania, określa materiał wybrany do analizy i metody wykorzystane w tej analizie, zamykając tę część wstępną informacją o strukturze dysertacji. Dalsza część pracy podzielona jest na pięć rozdziałów, kończą ją wnioski, obszerna bibliografia i streszczenia w języku angielskim i polskim. Całość zamyka się w 346 stronach, co czyni ją jedną z obszerniejszych rozpraw doktorskich. Celem pracy jest z jednej strony pokazanie związków ruchu na rzecz praw kobiet w Nowej Zelandii z ruchami tego typu, które zaistniały w Europie, a drugiej zaś wykazanie powodów, dla których ruch w tej części Imperium Brytyjskiego tak wcześnie zakończył się sukcesem, jakim było nadanie kobietom praw wyborczych już w 1893r.

W związku z tym, że Autorka, jak wyjaśnia we wstępie, wiąże rozwój ruchu na rzecz praw kobiet w Nowej Zelandii z europejską, a zwłaszcza brytyjską myślą feministyczną, w rozdziale pierwszym Autorka przedstawia historię ruchów na rzecz praw kobiet oraz publikacji (i ich retoryki) na ten temat. Punktem wyjścia do przedstawienia rozwoju ideologii europejskiego ruchu sufrażystek jest XVII-wieczny angielski ruch lewellerów i jego związek ze sprawą praw kobiet. W kolejnych podrozdziałach Autorka, skupiając się na najważniejszych publikacjach w tym zakresie, omawia okres Oświecenia, Romantyzmu oraz epoki wiktoriańskiej w krajach, w których problem równości płci stał się przedmiotem debaty publicznej, czyli w Wielkiej Brytanii, Francji i Stanach Zjednoczonych.

Rozdział drugi dotyczy społecznej i kulturowej historii Nowej Zelandii, od początku europejskiego pojawienia się na wyspach w XVII wieku, do końca XIX wieku, czyli do momentu, w którym kobiety otrzymały tam prawo wyborcze, z uwzględnieniem charakterystyki społeczeństwa maoryskiego i relacji ludności rdzennej z brytyjskimi osadnikami. Choć rozdział ten, w swoim zakresie tematycznym, wychodzi daleko poza temat główny dysertacji, to jednak stanowi on – i z punktu widzenia Autorki, i mojego jako czytelnika – bardzo interesujące uzupełnienie rozważań, czy też niezbędne wręcz tło, osadzające nowozelandzkie sufrażystki drugiej połowy XIX wieku w historycznym i społeczno-kulturowym kontekście.

Rozdział trzeci poświęcony jest historii brytyjskich kobiet, które zdecydowały się na emigrację do Nowej Zelandii. Bazując zarówno na publikacjach z zakresu historii, jak i na opublikowanych dokumentach osobistych, takich jak listy, czy fragmenty dzienników, Autorka stara się scharakteryzować tę grupę i jej losy na odległych wyspach. Omawia także sytuację kobiet w dziewiętnastowiecznej Nowej Zelandii, podkreślając jej odrębność w stosunku do sytuacji kobiet w wiktoriańskiej Anglii. Omówienie to jest wieloaspektowe, a celem Autorki jest zbudowanie szerokiego kontekstu, w którym kobiety mieszkające w Nowej Zelandii już pod koniec dziewiętnastego wieku były w stanie wywalczyć sobie znaczne równouprawnienie.

Rozdział czwarty zawiera informacje na temat dostępu kobiet do edukacji w Nowej Zelandii, w porównaniu z Wielką Brytanią w analogicznym okresie, czyli w wieku XIX, a także biografie trzech Nowozelandek, które odegrały ważną rolę w historii kraju w ogóle, a w historii kobiet w Nowej Zelandii w szczególności – pierwszej absolwentki studiów wyższych, pierwszej prawniczki i pierwszej burmistrzynie na terenie Imperium Brytyjskiego. Wszystkie trzy panie żyły na przełomie XIX i XX wieku, a więc ich życiorysy stanowią ilustrację możliwych scenariuszy życia kobiet wykształconych i pragnących angażować się w życie społeczne w – jak się okazuje – bardzo postępowym jak na tamte czasy społeczeństwie Nowej Zelandii. W przypadku ostatniej z bohaterek tego rozdziału, Elizabeth Yates, Autorka przytacza także liczne przykłady krytyki, z jaką się spotkała jako kobieta-polityk. Ostatni podrozdział to pewien „przegląd prasy” (głównie publikacji w gazecie *Press*) z końca XIX wieku, ukazujący (zróżnicowane) stanowiska dziennikarzy-mężczyzn wobec kwestii praw wyborczych kobiet.

Rozdział piąty poświęcony jest de facto tytułowemu nowozelandzkiemu ruchowi na rzecz praw wyborczych kobiet, ze szczególnym zwróceniem uwagi na retorykę nowozelandzkiego ruchu sufrażystek. Autorka wychodzi z założenia, że retoryka używana przez nowozelandzkie sufrażystki, ich rzeczowe, racjonalne argumenty i brak agresji przyczyniły się do sukcesu ruchu. Na uwagę zasługuje też ruch równościowy wśród kobiet maoryskich.

Dysertację kończą zwięzłe wnioski, w których Autorka podsumowuje swoje rozważania charakteryzujące złożoność czynników, które doprowadziły do tego, że Nowa Zelandia stała się pionierem w przyznaniu kobietom prawa głosu. Odnosi się także do czynnego prawa wyborczego i udziału Nowozelandek w życiu politycznym kraju.

Praca pani mgr Stefanek-Langham ma szereg zalet. Przede wszystkim Autorka podejmuje temat w zasadzie nieobecny w powstających w Polsce pracach poświęconych historii i kulturze krajów anglojęzycznych. Jak zauważa sama Autorka, jest to zagadnienie stosunkowo mało opisane, a co za tym idzie, tym wartościowsza jest jej praca bazująca na analizie tekstów źródłowych, jakie stanowią pamiętniki i listy angielskich emigrantek, a także materiały prasowe. Dysertacja jest niewątpliwie bardzo rzetelnym opracowaniem wybranego materiału, jest napisana bardzo dobrym językiem i starannie zredagowana. Sposób zapisu bibliograficznego jest konsekwentny, bibliografia jest bogata – zarówno ta obejmująca teksty źródłowe, jak i referencyjne. Praca pani mgr Stefanek-Langham może być wartościowym źródłem informacji dla osób zainteresowanych historią praw kobiet, a także Nowej Zelandii jako kraju o społeczeństwie zaskakująco postępowym i egalitarnym już w wieku XIX.

Zasadniczo nie mam uwag krytycznych pod adresem Autorki i przygotowanej przez nią rozprawy doktorskiej. Praca jest napisana w sposób przemyślany, jak wykazuje Autorka – wypełnia pewną lukę badawczą w zakresie badań nad kulturą i historią krajów anglojęzycznych. Widać w pracy żywe zainteresowanie Autorki tematem i można by nawet powiedzieć, entuzjazm, dla nowozelandzkiego sposobu rozwiązania problemu nierówności płci. Należy podkreślić, że – pomimo wspomnianego entuzjazmu - Autorka stara się prowadzić swoje rozważania w sposób obiektywny, pokazując złożoność zarówno samej sytuacji społecznej, jak i odbioru wprowadzonych zmian. **Uważam, że ze względu na dużą wartość poznawczą pracy, warto podjąć działania zmierzające do tego, by ukazała się ona drukiem.** Jedyne, co sugerowałabym w przypadku rozważania publikacji dysertacji (poza oczywistymi poprawkami na poziomie redakcyjnym), to modyfikację tytułu. Pierwsza część obecnego tytułu sugeruje, że w centrum naszego zainteresowania będzie przede wszystkim ruch na rzecz praw kobiet, a w rzeczywistości praca skupia się na tym, co określone zostało w drugiej części tematu, czyli buduje szeroki kontekst historyczny i społeczny w jakim emigrantki decydowały się na podróż do Nowej Zelandii, w jakim w XIX wieku funkcjonowały i w jakim zrodziły się – i zostały wprowadzone w życie – koncepcje równości płci. Nie umiem jednoznacznie podpowiedzieć, jak powinien być sformułowany tytuł, ale myślę, że inaczej; tak, by środek ciężkości odpowiadał temu, co de facto mamy w pracy.

Przedstawiona mi do recenzji praca pani mgr Doroty Stefanek-Langham jest opracowaniem w moim przekonaniu bardzo dobrym, wskazującym na samodzielność badawczą autorki i jej umiejętność krytycznej refleksji. W związku z powyższym, uważam, że

rozprawa doktorska pani mgr Doroty Stefanek-Langham **spełnia wymagania dla tego typu pracy i wnoszę o dopuszczenie jej do kolejnego etapu postępowania** w przewodzie doktorskim. Ze względu na dużą wartość poznawczą pracy, wnoszę także o **wyróżnienie** jej.

Rozprawa, w mojej opinii, spełnia wymogi ustawowe, ponieważ prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie nauki o kulturze i religii oraz jej umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, zaś sam przedmiot rozprawy doktorskiej niewątpliwie można uznać za oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'M. Polon', is centered on the page.